

2023 ROK
JANA MATEJKI
/1838-1893/

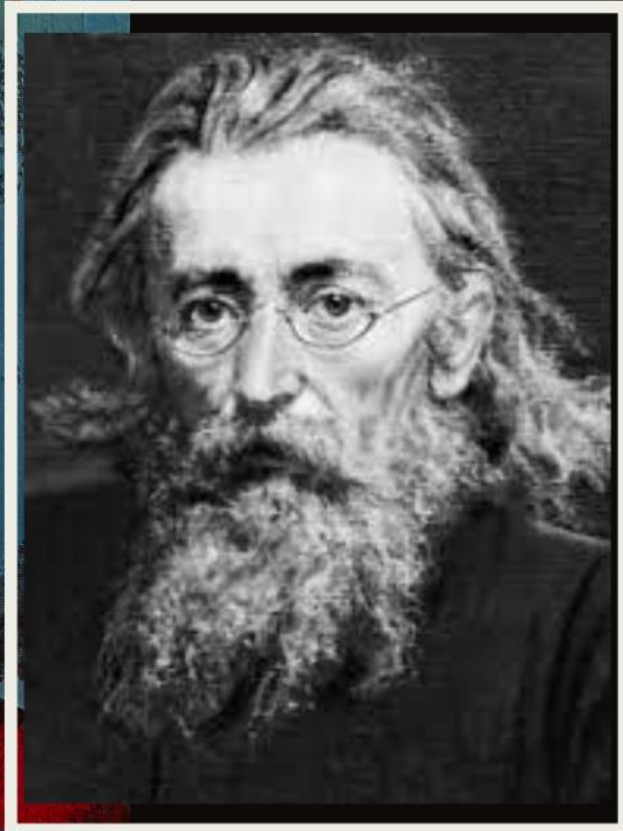
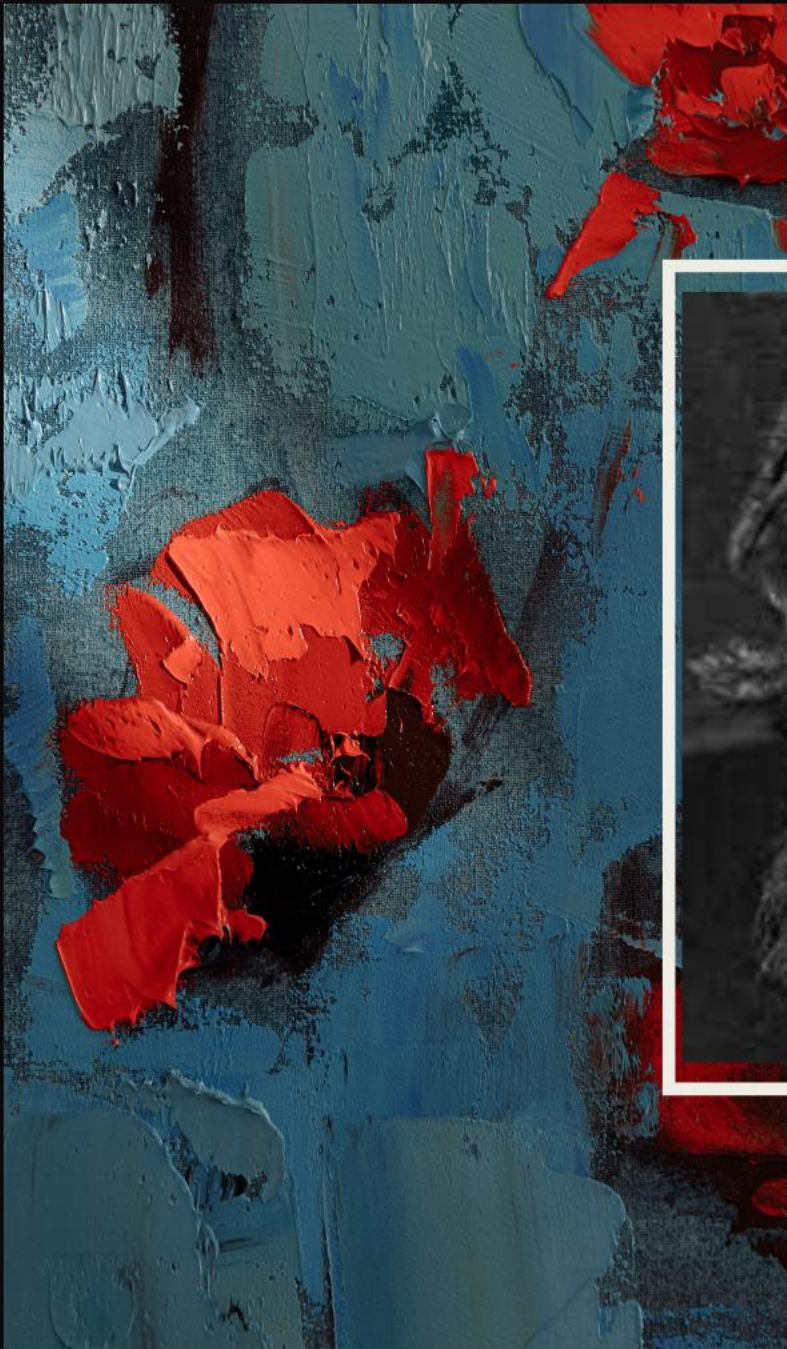
185 rocznica urodzin
130 rocznica śmierci
malarza

Prezentację przygotowała

Agnieszka Skoczylas

ROK JANA MATEJKI

2023

Jan Matejko /1838 – 1893/

„Przyszedłem na świat w Krakowie, w roku 1838. Mój ojciec Franciszek Matejko pochodził z Czech, był nauczycielem muzyki. Matka – Joanna Karolina Rossberg, wywodziła się z zamożnej, polsko-niemieckiej rodziny rymarzy. W domu naszym zawsze było tłoczno i gwarno – miałem bowiem aż ośmiu braci i dwie siostry! [...] Szczególnie podobało mi się jak z Wawelskiego Wzgórza rozbrzmiewał Dzwon Zygmunta – słuchałem go wtedy z wielką uwagą. [...] Gdy miałem siedem lat moja Matka odeszła na zawsze. [...] Odkąd nauczyłem się czytać, odkryłem jedną z największych swoich pasji – historię. Moimi ulubionymi książkami były opowieści historyczne – niemal na pamięć znałem całe ustępy ze *Śpiewów historycznych* Juliana Ursyna Niemcewicza.

Jan Matejko /1838 – 1893/

[...] byłem nietypowym dzieckiem – nad wiek poważnym, lubiącym samotność i ciszę. Potrafiłem godzinami bawić się sam, przebierając się i odgrywając różne scenki z dawnych dziejów. Od najmłodszych lat samodzielnie rysowałem i wycinałem z tektury figurki wojów i rycerzy, by następnie prowadzić ich do wielkich i zwycięskich bitew. [...] Nie lubiłem za bardzo szkoły, zresztą pilność i systematyczność nie była wówczas moją najmocniejszą stroną. Zamiast zgłębiać tajniki matematyki, czy uczyć się języków obcych, wolałem w trakcie lekcji rysować. [...] ja, Jan Matejko, niepozorny, chudy czternastolatek z ciemnymi oczami i wyraźnie skrzywionym nosem, złamanym w dzieciństwie, rozpocząłem w roku 1852 swą przygodę ze sztuką, trwającą nieprzerwanie przez 41 lat”.

„Portret żony artysty Teodory z Giebułtowskich” (1879)
„Portret czworga dzieci artysty” (1879)

A. Rosales Rodríguez, *Gorączka historyczna. Paradoks Matejki*,

[w:] *Matejko. Malarz i historia*, katalog wystawy, Muzeum Narodowe w Krakowie, Kraków 2023, s. 47

„Matejko – wielki narrator narodowych dziejów i mitotwórca rozniecający megalomanię, charyzmatyczny profeta i zuchwały marzyciel, romantyczny demiurg, interrex, piastujący odznaki królewskiej i quasi-religijnej władzy; krakowianin, który «bał się zarwać obczyzny», ale też «książę-malarz», zabiegający o sławę i świętujący sukcesy na wystawach światowych; katolik-konserwatysta, rytualizujący etos rycersko-szlachecki, triumfy Kościoła i monarchii, to znów zaangażowany obywatel, demokrat promujący solidaryzm narodowy i tolerancję religijną; trzeźwy historyk dokonujący pesymistycznych diagnoz i wychowawca-wizjoner, władny wykreować sugestywne hipostazy narodu”.

Stanisław Witkiewicz,
„Największy” obraz Matejki,
[w:] Wybór pism estetycznych,
Kraków 2009, s. 156

„Matejko pozostanie [...] olbrzymim talentem, nieporównanie wielką i samodzielną indywidualnością – malarzem, który pewne strony natury odtworzył z niesłychaną siłą i prawdą, który w pewnym kierunku stworzył rzeczywiste arcydzieła [...]”.

Największe obrazy Jana Matejki

1. Joanna d'Arc – 484 x 973 cm (ponad 47 m²)
2. Bitwa pod Grunwaldem – 426 x 987 cm (ponad 42 m²)
3. Kościuszko pod Racławicami – 465 x 897 cm (ponad 41 m²)
4. Jan Sobieski pod Wiedniem – 458 x 894 cm (ok. 41 m²)
5. Hołd Pruski – 388 x 875 cm (ok. 34 m²)
6. Batory pod Pskowem – 322 x 545 cm (ok. 17,5 m²)
7. Śluby Jana Kazimierza – 315 x 500 cm (ok. 16 m²)
8. Unia lubelska – 298 x 512 cm (ponad 15 m²)
9. Rejtan – Upadek Polski – 282 x 487 cm (ok. 14 m²)
10. Konstytucja 3 Maja 1791 roku – 247 x 446 cm (ponad 11 m²)
11. Kazanie Skargi – 224 x 397 cm (ok. 9 m²)
12. Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem – 225 x 315 cm (ponad 7 m²)

1. Joanna d'Arc /Dziewica Orleańska (1886)

Muzeum Narodowe w Poznaniu - zbiory Pałacu w Rogalinie

2. Bitwa pod Grunwaldem (1410)

Muzeum Narodowe w Warszawie

3. Kościuszko pod Racławicami (1806) Muzeum Narodowe w Krakowie

4. Jan Sobieski pod Wiedniem (1883)

Muzea Watykańskie

5. Hołd Pruski (1880 - 1882)

Muzeum Narodowe w Krakowie

6. Batory pod Pskowem (1872)

Zamek Królewski w Warszawie

7. Śluby Jana Kazimierza (1893)

Muzeum Narodowe we Wrocławiu

8. Unia lubelska (1869)

Muzeum Narodowe w Lublinie

9. Konstytucja 3 Maja 1791 roku (1891)

Zamek Królewski w Warszawie

10. Rejtan – Upadek Polski (1866)

Zamek Królewski w Warszawie

11. Kazanie Skargi (1864)

Zamek Królewski w Warszawie

W 2021 roku Galeria Narodowa w Londynie po raz pierwszy pokazała obraz polskiego malarza – był to Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem (1873) Jana Matejki

---

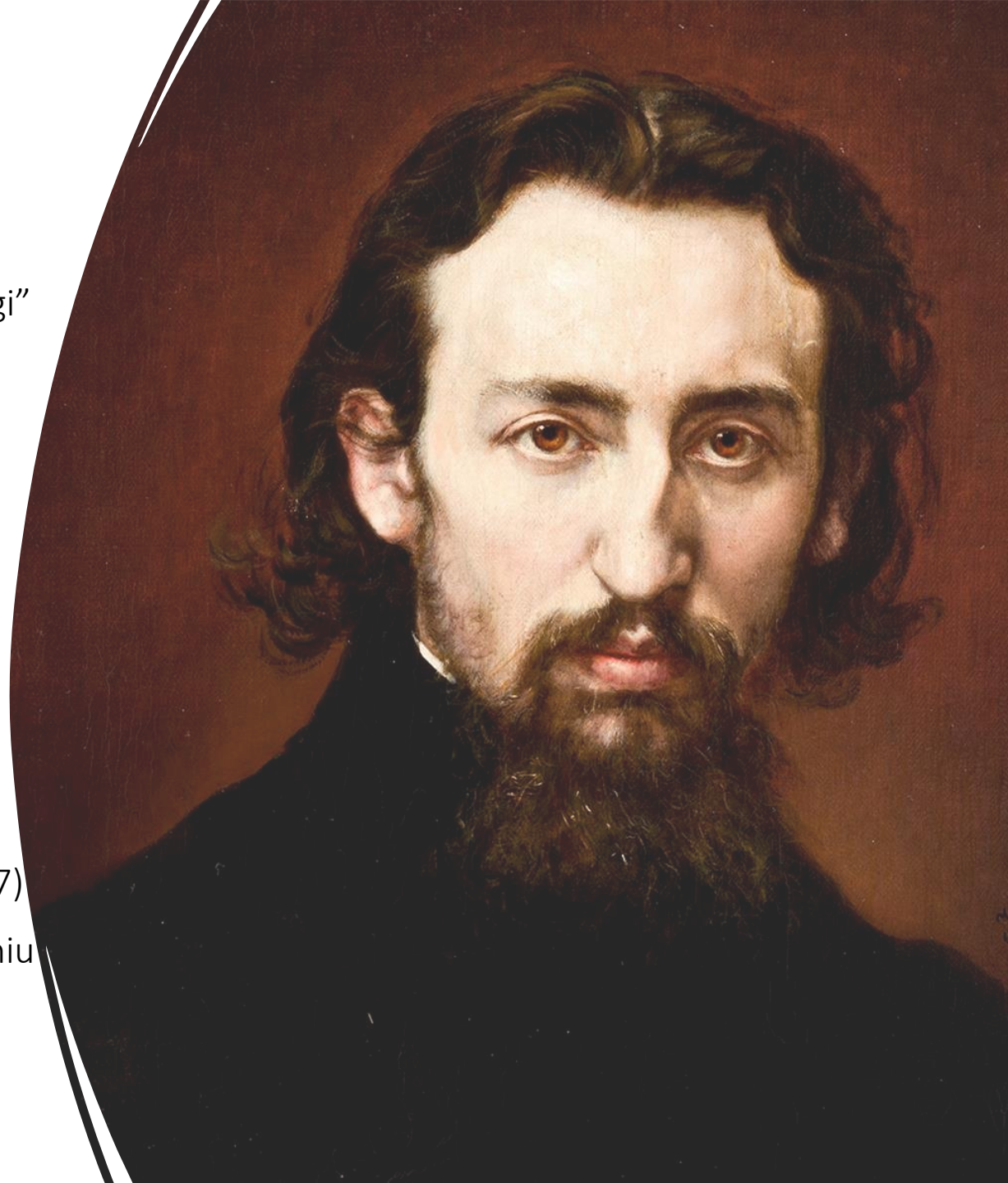
W listopadzie 2023 obraz wystawiony był w Muzeum Okręgowym w Toruniu

Odznaczenia i wyróżnienia

- ❖ Złoty medal na Salonie w Paryżu za obraz „Kazanie Skargi” (1865)
- ❖ Złoty medal I klasy na Wystawie powszechnej w Paryżu za obraz „Rejtan – Upadek Polski” (1867)
- ❖ Krzyż Komandorski Orderu Franciszka Józefa (1867)
- ❖ Order Legii Honorowej (1870)
- ❖ Krzyż Komandorski Orderu Żelaznej Korony
- ❖ Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Piusa IX (1883)
- ❖ Złoty Medal papieża Leona XIII (1883)
- ❖ Odznaka Honorowa za Dzieła Sztuki i Umiejętności (1887)
- ❖ Honorowy członek Towarzystwa Artystycznego w Wiedniu (1888)

Malarstwo interpretacją historii

Jana Matejkę zalicza się do najważniejszych polskich malarzy. Głęboki wpływ na Matejkę wywarł Wilhelm von Kaulbach i jego styl „historycznego symbolizmu”. Nie chodziło o dokładne przedstawienie przeszłych wydarzeń, ale o artystyczną swobodę interpretacji, umożliwiającą umieszczanie danych historycznych w wybranej perspektywie. Technika Matejki, utrzymana w gatunku neoklasycznym, została doceniona za „jasność, szczegółowość i wyobraźnię”. Matejce udało się rozpowszechnić wiedzę o historii Polski i podtrzymać pamięć o niegdyś historycznym państwie, które zniknęło z mapy po trzech rozbiorach i straciło możliwość politycznego samostanowienia. Stworzona przez Matejkę synteza dziejów narodowych na zawsze wpisała się w kanon wiedzy historycznej i patriotycznego wychowania kolejnych pokoleń Polaków.

Technika i cechy malarstwa Matejki

Tajemnicą popularności artysty jest nie tylko kunszt wykonania prac. Matejko był zafascynowany gotycką rzeźbą Wita Stwosza i późnorennesansowymi artystami włoskimi. Obrazy są kadrowane, spiętrzone i przepętnione namiętnością. Artysta komponował wielopostaciowe sceny, często rozwinięte panoramicznie. Jego obrazy przenikała silna ekspresja na granicy patosu, wyrafinowana aranżacja całych scen, dynamika linii konturu, intensywne barwy oraz pełne ekspresji rysy fizjonomiczne i psychiczne postaci.

Malarstwo Matejki, umiejscawiane wśród czołowych dzieł epoki dziewiętnastowiecznego historyzmu, charakteryzowały precyzja konturu, dbałość o szczegóły oraz starannie wygładzona powierzchnia malarska, uzyskana dzięki oszczędnemu nakładaniu farb. Z upływem czasu artysta nadawał osobiste cechy postaciom i portretował ich zmienne reakcje psychiczne, aby pogłębić dramaturgię przedstawianych scen.

Jan Matejko jest jedynym – obok Henryka Siemiradzkiego – polskim artystą XIX wieku, który był rzeczywiście podziwiany i nagradzany poza granicami swojej ojczyzny.

Poglądy Matejki na sztukę

„Sztuka jest obecnie dla nas pewnego rodzaju orężem w ręku, oddzielać sztuki od miłości ojczyzny nie wolno”.

Krakowski malarz miał w swojej sztuce zupełnie inne priorytety niż francuscy impresjoniści. Świadomie nie dążył do „nowoczesności”, nie było jego celem odkrywanie nowych dróg formalnego rozwoju w sztuce, nie był też zainteresowany pejzażem.

Bibliografia

- Jan Matejko. Przypominać Polskę https://www.youtube.com/watch?v=sx8q_sjn5pg
- <https://k2wirtualnespacery.pl/muzeumdomjanamatejki/>
- <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/871226,Jan-Matejko-%E2%80%93-malarz-dziejow-narodu-polskiego>
- <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/509927>
- <https://www.zamek-krolewski.pl/strona/edukacja/1639-rok-jana-matejki-w-zamku-krolewskim-w-warszawie>
- <https://twojahistoria.pl/2022/01/28/matejko-wielkim-malarzem-byl-zycie-i-tworczosc-najslynniejszego-polskiego-artysty/>
- <https://histmag.org/Jak-pracowal-Jan-Matejko-ani-dnia-bez-kreski-20444>
- <https://ciekawostki.online/ciekawostki/485/o-janie-matejko/>